

PRILOZI ZA ISTORIJU HERCEGNOVSKOG KRAJA

Ime župe Dračevice datira prema Nakićenoviću još iz VII vijeka.¹ Ime dadoše, ovoj primorskoj oblasti, oni Srbi koji su se naseljavali za vrijeme vladavine vizantijskog cara Iraklija, na onim našim površinama, koje su zatekli sposobne za poljoprivredu, a koje su se obrađivale još iz antičkog doba. Ova oblast bijaše međusobno povezana komunikacionom arterijom — Via Adriatica.² Granice župe Dračevice, prema Nakićenoviću, Tomu K. Popoviću, Vladimiru Čoroviću, protezale su se od Debelog brijega do rta na Kumboru sa zaleđem.³ Mišljenja smo da su granice i veličina župe zavisile od političkih i ratnih prilika u susjednim oblastima. Prema XXX glavi Barskog rodoslova primorska grupa župa, koje Dukljanin navodi, sa istoka ka zapadu bile bi: Rissena — Risna, Draceviza — Dračevica, Canali — Konavli i Gernovica — Zrnovica.⁴ Posmatrajući ovaj redosljed župa izgleda po svemu da se Dračevica graničila sa Risnom (Rassena) i da između njih nije bilo neke veće teritorije. Ispravno navodi dr Gavro Škrivanić, u svojoj knjizi »Imenik geografskih imena srednjovjekovne Zete«, da se Dračevica nalazila: »u predjelu između Igala i Risna u Boki Kotorskoj godine 1149 — Cum his iupanis... Draceviza«.⁵ Zatim Mihailo Dinić, istoričar, navodi za Poljice više Risna sljedeće: »selo sjeverno od Risna, spominje se 18. II 1425. god. kao — de Draceviza de Pogliza«.⁶ Na suprotnoj strani župe Dračevice, na samom ulazu u Bokokotorski zaliv, kaže: Oštro, rt na ulazu u

¹ Savo Nakićenović, Boka, antropogeografska studija, Beograd, 1913, str. 232.

² Istorija Crne Gore, knjiga I, Titograd, 1967, str. 294.

³ Nakićenović, n. d., str. 238; Tomo K. Popović, Herceg-Novl, Istorijske bilješke, Herceg-Novl, 1924, str. 6; Vladimir Čorović, Topaljska opština kod Herceg-Novog u prvoj polovini XVIII vijeka, Beograd, 1929, str. 5, Glasnik Geografskog društva, sv. XV.

⁴ Istorija Crne Gore, knjiga I, Titograd, 1967, str. 332.

⁵ Dr Gavro Škrivanić, Imenik geografskih imena srednjovjekovne Zete, Istorijski institut Crne Gore, Titograd, 1959, str. 58.

⁶ Dr Mihajlo Dinić, Zemlje Hercega Sv. Save, Glas SKA, knj. 181, Beograd, 1940, str. 44.

Boku Kotorsku spominje se 1397. god. na 11. II kao »de Draceviza de Podostro«. ⁷ Osim ova dva granična mjesta navodimo i sljedeće: Žvinje i Crljeno brdo. Za Žvinje se kaže: selo na Novskoj Prevlaci, pominje se 23. XII 1398. u jednom dokumentu u kome se spominje neki »Bogovec de Svignje de Draceviza«, a za drugi lokalitet naznačuje Crljeno brdo zove se i danas uzvišica iznad Mokrina, sjeverozapadno od Herceg-Novog. Spominje se 28. V 1414. god. »de Draceviza de Crljena berda«. ⁸

Jedan veliki broj dokumenata iz perioda vladavine Nemanjića ovim krajevima o tome jasno govore. Dračevica, kao sastavni dio Travunije i Zahumlja za vrijeme vladavine kneza Miroslava, brata Stevana Nemanje, pripadala je skupini primorskih župa, pod vrhovnom upravom Stevana Nemanje. Jedan dubrovački dokument iz 1277. god. o tome jasno kaže: »Kopneno područje od Vrulje (jugozapadno od Omiša) do Lješa (Albanija) jest u to vrijeme primorska oblast Nemanjića, koja je dakako obuhvatala i Kotor«. ⁹

Vjerujemo da je relativno prostrano i plodno polje sredinom Bijele, kroz koje je tekao potok (nekad nazivan i rijeka — otuda lokalitet Podrijeku) pripadalo župi Dračevici i da je granica između ove dvije župe bila negdje oko Risna. Po jednom natpisu iz početka IX vijeka, oko godine 809, vidimo da je selo bilo naseljeno. O tome nam jasno govore i mnogobrojni fragmenti nađeni u obalnom pojasu Bijele. Ovo se selo u to doba zvalo »Sancti Petri« (selo Sv. Petra), što se vidi kasnije iz nekih odredaba Kotorskog statuta. ¹⁰

Tako glava 415 Kotorskog statuta od 15. aprila 1334. godine glasi: »Mi, opština Kotorska, sakupljena, po običaju, na glas zvo-
na, određujemo i naređujemo da odsad ni jedan sudija ili vijećnik ne može založiti, prodati ili dati u zakup zemlje ili posjede naše Opštine, kao što je Grbalj, Ledenice i Sv. Petar (Sancti Petri) ili bilo koje drugo naše mjesto«. Ovo se može uraditi samo ako to odobri »Malo i Veliko vijeće svojom zajedničkom odlukom«. ¹¹

Godinu dana ranije kotorski dokumenti bilježe sljedeći ugovor, od 11. 10. 1333. godine, u kojemu se prvi put spominje ime Bijela, dakle, godinu dana prije pomena u Kotorskom statutu, a pod imenom »Sancti Petri«.

Dokumenat glasi: »Ja, Tolko, sin pokojnog Ćikoja Belova, obavezujem se mome gospodaru Matu Tripuna Jakovljeva (dakle kotorskom građaninu M. Z.) davati svake godine po četiri perpera

⁷ Isto, knj. 181, str. 44.

⁸ Isto, knj. 181, str. 42.

⁹ Dr. Josip Lučić, Pomorsko-trgovački odnosi Dubrovnika i Kotora u XIII stoljeću, Pomorski zbornik, Zadar, 1966, knj. IV, str. 617.

¹⁰ Petar Serović, Starine crkvice sv. Petra u Bijeloj u Boki Kotorskoj, Starine Crne Gore, br. 3 i 4, Cetinje, 1965—1966. god., str. 173.

¹¹ Statuta et leges civitatis Cathari, Venetiis 1616, str. 237, glava 415.

u tri rate po 16 groša i to na Božić, na Petrovdan i na dan Sv. Arhandela Mihaila. I ja, Mato Jakovljević, obavezujem se da drugo ništa neću tražiti od njega. Ako Tolko ne izvrši ovo u određenom vremenu, rečeni Mato ima vlast zatvoriti ga. Ovo vrijedi dok selo Bijela bude pripadalo Kotorskom distriktu (... donec erit villa de Biela de Cataro pena non obstante). Ovaj dokument je izdat u Kotoru 11. oktobra 1333. godine u prisustvu zakletog sudije Nikole Petra Simonova i auditora Marina Golije.¹²

Interesantna je napomena u ovom ugovoru koja naglašava: »Ovo vrijedi dok selo Bijela bude pripadalo Kotorskom distriktu«. Svakako da je sastavljač ovog ugovora mislio na ona dosta mutna hrvanja oko primorskih oblasti Nemanjića države. Humskog kneza Miroslava, naslijedio je Vukan, brat vladajućeg kralja Stefana Prvovjenčanog, koji sebe naziva 1197. god. »kralj Duklje, Dalmacije, Travunije i Toplice« (»Rex Dioclie, Dalmacie, Tribunie atque Toplizze«). Vukana je naslijedio njegov sin Đorđe.¹³

Jednom kasnijom odredbom rečenog Statuta od 15. juna 1355. godine ova se sumnja još jasnije navodi, pa se u odredbi kaže: »Ako se dogodi da Zupa Grbalj, Bijela (ovdje kaže izričito Bijela, a ne »Sancti Petri«, M. Z.), Ledenice ili bilo koje područje Kotorske opštine (quod Zuppa de Gerbli, Biela, Ledenize, vel aliquod de territorio Comunitatis nostre) bude na koji način oduzeto, djelimično ili u cjelini, a poslije vraćeno, da ugovori koji su učinjeni među našim građanima ostanu isti, kao što je to bilo prije podijeljeno sa posadnicima, a ako je nešto ostalo da se podijeli kako je to uobičajeno.«¹⁴

Mišljenja smo da je Bijela od najstarijih vremena nosila to ime, a da je »Sancti Petri« ime jednog lokaliteta gdje se nekad nalazio benediktinski manastir istog imena, a kasnije i crkvića. Danas taj lokalitet u Bijeloj zovu Rake. Isti je slučaj bio sa lokalitetom Pijavica između dva rata, koji je više puta u javnim ispravama zamjenjivao ime Bijela, naravno iz nepoznavanja naziva i lokacija u mjestu.

U jednom drugom ugovoru vidimo da je Bijela pripadala Kotorskom distriktu godine 1334. jer se govori o podjeli zemljišta na žrijebe, kakva podjela nije bila uobičajena u Hercegovskoj krajini ni u srednjem vijeku, a ni kasnije. Sljedeći ugovor donosimo u cjelosti, s obzirom na imena prvih poznatih stanovnika Bijele: Ugovor glasi: »Ja, Ruža, kći pok. Draška, pravim udadbeni ugovor sa Marinom krznarom, sinom pok. Vasilija iz Bijele, dajući mu u miraz 10 perpera, dva para »cercellorum«, jednu kon-

¹² Monumenta Catarrensia, Volumen II, Zagreb, 1981. JAZU — CANU, str. 115, br. 462.

¹³ Maksim Zloković, U povodu šestotina godina Herceg-Novog, Pomorski zbornik, Rijeka 1982, knjiga 20, strana 570.

¹⁴ Statuta et leges civitatis Cathari, Venetiis 1616, str. 336, glava 413.

čanu tuniku i drugog nakita, te polovicu žrijeba, kojega je imao
moj otac i polovicu zemljišta koje je nekad bilo svojina moga
oca i matere, pored kuće Marina Golie i kuće Grupše i Milana.
Ovaj se dokumenat pravi u dva jednaka javna spisa. U prisustvu
zakletih . . . u Kotoru 18. XII 1334. god.»¹⁵

Istoga dana napravio je Marin krznar još jedan ugovor koji
glasi: »Ja, Marin krznar, sin pok. Vasilija iz Bijele, zajedno sa
mojom ženom Ružom, davam i prepuštam Bratoju, sinu Porada
zajedno sa njegovom ženom Stanom, polovinu zemljišta koju sam
dobio u miraz, s drugom polovicom, koja nije spomenuta u prćiji,
da na njoj sagradi jednokatnu kuću do jedne godine, a sve na
svoje troškove. Kada se kuća potpuno sagradi, polovina će biti
Marinova, a polovina Bratojeva što će Bratoje podijeliti, a Marin
izabrati. Onaj koji dobije donji dio mora dati prolaz onome što
živi na spratu. O ovome su se napravile dvije jednake javne ispra-
ve (pisma). U prisustvu zakletog sudije Nikole Cufecti (Cuffecti)
i auditora Marina Smalokte. U Kotoru na 18. decembra 1334.
god.»¹⁶

I prvi i drugi ugovor govori da je Marin, sin Vasilija iz Bije-
le, bio krznar, što je u ono doba bio vrlo cijenjen zanat. Vjeru-
jemo da je Marin imao zanatsku radionicu u Kotoru. Važno je
napomenuti da je ovo prvi poznati zanatlija u istoriji Bijele, koja
danas po broju kvalifikovanih zanatlija prednjači u hercegnovskom
kraju.

Iz godine 1335. imamo jedan dokumenat koji nam potvrđuje
prisutnost Bijele u Kotorskom distriktu. Dokumentat glasi: »Ja,
Pasko de Krosa s jedne strane i Radogost Dudikov, »Scianta«, Do-
manja Dranjin, Lose Radoce, Junie Dance i Blane (možda Plane!)
žena pok. Druška sa druge strane, dijelimo među sobom našu
zemlju u Bijeloj. Takođe dijele polovicu žrijeba, koji je bio nama
dat u žrijebu Junija Bazilijeva uz naplatu. O ovome su sačinjene
dvije jednake isprave. U Kotoru 23. oktobra 1335. god. u prisustvu
zakletog sudije Trifuna Buće i auditora Todora Gige.»¹⁷

Pod istim datumom nalazi se i ovaj dokumenat koji se odnosi
na Bijelu onoga doba, a glasi: »Ja, Milkan Radovanić iz Bijele
jamčim Domanji sinu Base de Salve (Kotorskom plemiću — M. Z.),
da će Cirinja, sin Deškov iz Bijele, čovjek (posadnik) Domanjin
do svetkovine Sv. Luke, poći na zaselak Domanjin. Ako rečeni
Cirinja ne pođe, ja Milkan jamčim da ću mu platiti tri perpera
i da ću dovesti Cirinju u rečenom roku, a ako to ne uspijem uči-
niti, obavezujem se zauvijek plaćati Domanji po tri perpera.»¹⁸

¹⁵ Monumenta Catarensia . . . str. 171, br. 687.

¹⁶ Monumenta Catarensia . . . str. 171, br. 688.

¹⁷ Monumenta Catarensia . . . str. 231, br. 1243.

¹⁸ Monumenta Catarensia . . . str. 321—322, br. 1245.

Zatim i dokumenat iz 1337. godine koji nam prikazuje još jednog zanatliju i kaže da je među kotorskim kožarima bilo i stanovnika Bijele, što je vrlo važno za istoriju razvoja zanatstva u ovim krajevima. Dokumenat glasi: — Ja, Dragoš iz Bijele, brat Marina kožara, dugujem Petru Katene (Kotoraninu) 10 perpera, od kojih se pet obavezujem isplatiti do Duhova, a ostalih pet do blagdana Male Gospoine u septembru. Ako ovo ne budem izvršio kako je zaključeno, Petar ima pravo uz uobičajenu globu zatvoriti me. U Kotoru 17. februara 1337. god. u prisustvu zakletog sudije Grgura Gimanoi i auditora Todora Gige.¹⁹

Sljedeći nam dokumenat govori o Marinu kožaru, po svojoj prilici bratu Dragoševu iz Bijele, koji želi da se usavrši i u krznarskom zanatu. Dokumenat je iz 1337. godine, a glasi: »Ja, Marin kožar, sin Vasilijev iz Bijele, namještam se kao pomoćnik kod majstora Krestola krznara za dvije godine za trinaest krstatih perpera (perperis de cruce) godišnje, od kojih je sedam primio za hranu. Ako rečeni Marin pobjegne, majstor ga smije zatvoriti i majstorevoj izjavi ima se uvijek vjerovati. U Kotoru 9. marta 1337. god. U prisustvu gornjih...«²⁰

Iz naprijed navedenih dokumenata vidimo da su kotorski građani, kao i plemići imali svoja imanja u Bijeloj, i to: Mato Trifuna Jakovljeva, Pasko de Krose, Radogost Dudikov, Base de Salvé i Junije Vasiljev.

Pored nekoliko naznačenih zanatlija navešćemo i nekoliko mornara iz ovoga doba i to mahom Bijelijana: Miladin Marović, Radić Pribilović i Milen Miladinović iz Bijele, nastanjeni u Kotoru. Ovi mornari zadužili su se 30. oktobra 1469. god. kod Frana Bolice tri dukata za suve smokve, koje namjeravaju izvesti brodom, a dobit ili gubitak snosiće po 1/4, tj. jednu četvrtinu Bolica, a tri četvrtine mornari.²¹

Sava Nakićenović u svojoj antropogeografskoj studiji »Boka« na jednom mjestu kaže za Kute: »Prije Nemanjića ovo se, vele, zvalo »Dračevica«, pa i za Nemanjića, a gornji i danas kada silaze u Kute, vele: »idemo u Dračevicu«. Potvrđuju se ruševinama hramova, za koje vele, da su iz tog doba...«. Ne samo Kute, već i sva sela osim Novoga (Sv. Stefana), kotorski i dubrovački dokumenti, u najvećem broju slučajeva, nazivaju Dračevica, pa je teško odrediti o kojem se naselju radi.²²

Tako dokumenat iz 1326. godine kaže: »Mi, Celko Pastroich (možda Pestorić), i Bogoje Martinović, stanovnici Dračevice (Nos quidem Celco Pastroych et Bogoye Martini, Habitatores de Dra-

¹⁹ Monumenta Catarensis ..., str. 370 br. 1470.

²⁰ Monumenta Catarensis ..., str. 317, br. 1505.

²¹ Risto Kovičanić, Jedrenjaci kotorske luke 1461—1470. godine (po podacima iz Državnog arhiva u Kotoru), Godišnjak Pomorsko-zemaljskog muzeja Kotor (u daljem tekstu: GPMK), Kotor, 1966, tom XIV, str. 41.

²² Savo Nakićenović, n. d., str. 470.

covica . . .) potvrđuju da su primili od Marka Savinova iz Kotora na dug pedeset i pet i po (55,5) perpera mletačkih groša od ovoga putovanja. Ko od njih prvi stigne u Kotor vratiće mu ih najdalje kroz šest mjeseci. Ako tako ne postupe, platit će za kaznu pet ili šest perpera za godinu. U Kotoru 10. oktobra 1326. god. Pred zakletim sudijom Petrom Vlade, auditorom Grgurom Gimani i svjedokom Markom Rastislavovim.²³

Ovo je prvi pisani dokumenat koji nam prikazuje stanovnike Dračevice kao pomorce i pomorske trgovce, što je naročito važno za pomorsku istoriju ove naše primorske župe.

Da su se imena pojedinih naselja javljala i pored zajedničkog imena Dračevica govori nam jasno dokumenat iz 1450. godine, gdje se prvi put pominje ime Kutii. Godine 1450, za vlade Stefana Vukčića Kosače, nalazimo da se u jednom žemidbenom ugovoru pred kotorskim sudom pominju i Kutii. Ugovor kaže da je Anukla, kći Stevana Nikolića, mornara, sklopila zakoniti brak 4. oktobra 1450. god. s krojačem Dobrilom Radonjinim Božičkovićem iz Kuta, tada nastanjenim u Kotoru. Na ime miraza svoje žene, Dobrilo je primio od Stevana: 100 perpera i zemlju s vinogradom od šest kvadrantjola u Dumidranu (okolina Tivta), pored vinograda Brajka Maštrokonja. Ostao mu je dužan od gornjeg iznosa 50 perpera na koje mu je dao priznanicu.²⁴ Ovaj Dobrilo Radonjin Božičković iz Kuta izgleda da je prvi krojač zanatlija iz ovog mjesta i prvi Kućanin stanovnik Kotora.

Jedan drugi dokumenat govori da je 1. decembra 1452. god. neki Radoslav iz Dračevice, naslijedio dobra Radivoja Kulovića, kapetana broda, iz Kotora. Radoslav iz Dračevice se obavezao pred kotorskim providurom da će isplatiti popu Dabišinu iz Kuta (pop Dabisino de Cuti) šesnaest perpera, koje je dao da se kupi svita za popa Božika.²⁵

Bijelske Kruševice prvi put se spominju u Nerodimskoj hrisovulji 1351. god. Mišljenja smo da je i ovo selo pripadalo župi Dračevici. Stara crkva svete Tekle na brdu Stolu, govori se da je grčka građevina, a ispod nje da se nalazi staro prethrišćansko groblje. Stara crkva sv. Jovana u kruševičkom zaseoku Kalimož izgleda da potiče iz XIV vijeka. Priča se da je gradio car Dušan na temeljima neke starije crkve. (Zaselak Kalimož dolazi od riječi Kalimog — tentorion = tabor, zbijeg). Tu se nalazi i izvor zvani »Karos — voda« za koje ime Nakićenović misli da je grčkog porijekla.²⁵

²³ Monumenta Catarensia . . . , Volumen I, Zagreb, 1951. god., JAZU, br. 104, str. 53.

²⁴ Risto Kovijanić, Jedrenjaci kotorske luke 1446—1450. godine, GPMK, Kotor, 1964, tom XII, str. 29.

²⁵ Risto Kovijanić, isto, 1451—1455. godine, GPMK, Kotor, 1965, tom XIII, str. 6.

²⁵ Savo Nakićenović, n. d., str. 502—503.

Kruševičani (Bijelski) se prvi put spominju kao pomorci i pomorski trgovci 1440. godine u kotorskim dokumentima. Tako se decembra 1440. god. spominje neki Dobrilo Radonjić iz Kruševica, koji se zajedno sa Dapkom Grubojevićem iz Strpa i Lukom Đurkovićem, oglasivačem, zadužio 30 perpera i 9 groša za neku trgovačku robu, zatim decembra 1440, pa početkom januara 1441. za još 31 perper da bi ih uložili u trgovinu i vratili kad se vrata s putovanja. Iz nekoliko dokumenata vidi se trgovačka aktivnost Dobrila Radonjića.²⁶

Jošica, koja je, po našem mišljenju, iakođe pripadala župi Dračevici, spominje se 1477. god. prvi put u kotorskim notarskim spisima, za vlade Vlatka, sina hercega Stefana Vukčića Kosače. U jednom sudskom procesu govori se da je Stefan Miloradović iz Jošice podanik hercega Vlatka (S. Milloradovich de Josiza districtus illustrissimi domini Vlatchi) trebao da poveze u Novi svojom barkom neku djevojku iz Strpa koju je trebalo predati Turcima, da bi se oslobodio njen otac Radlč Mladenović koji se nalazio u turskom ropstvu u Sjenici. Stana, žena uhapšenog Mladenovića iz Strpa, pristala je i dala jednu od svojih kćeri Turcima u zamjenu za svoga muža. Ovu poruku donijeli su joj iz Sjenice Radivoj Radulović sa svojim slugom Ohradom Dobranovićem. Stefan Miloradović iz Jošice ukrcao je u svoju barku teret žita, spomenutu djevojku i Obrada, dok se Radivoj Radulović uputio na svoje konju put Bijele (ad locum Bielle). Tu nepoznata zasjeda iznenadi Stefana Miloradovića iz Jošice, koji je u barci vozio djevojku kao i Radivoja Radulovića. Djevojku vratiše majci u Strp, a Sjeničane dobro istuku i povedu u Kotor u tamnicu. Pošto je pred kotorskim sudom utvrđeno da je Radivoj vodio djevojku u Sjenicu po njezinoj molbi, a ne silom, pomenuti Sjeničani kao i Stefan Miloradović iz Jošice bili su riješeni optužbe i pušteni na slobodu.²⁷

Interesantno je napomenuti da je krajem jula 1457. godine Nikola Gremšić, suvlasnik i kapetan broda iz Kotora, primio od Buće Pavlova Buće i Luke Pautinova, izvršioaca onoruke Radoslava Stanovića iz Dračevice 10 dukata, računajući dukat po četrdeset groša, sa nalogom da pođe u Rim i pomoli se u Crkvi apostola Petra i Pavla za dušu pokojnog Radoslava.²⁸

U godini 1444. spominju se sljedeći mornari iz Dračevice: Obrad Radojković, Bogić Bjeganović, te Bjelak Reljić. Ovi mornari su plovili na navi Mihaila Paltašića iz Kotora. Pomenuti mor-

²⁶ Risto Kovijanić, *Isto*, 1436—1445. godine. GPMK, Kotor, 1959, tom VIII, str. 47.

²⁷ Pavo Butorac, *Proces o matolozima 1477. godine u Kotoru*, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, I, Dubrovnik, 1952, str. 132—143.

²⁸ Risto Kovijanić, *kao gore*, god. 1436—1445, GPMK, Kotor, 1959, tom VIII, str. 47.

nari zadužili su se 22. maja 1444. god. kod vlasnika nave 137 perpera za uzetu trgovačku robu.

Iste godine spominje se kapetan Dobriilo Živković, kao i mornari Mileta Radosalić i Dobriilo Radonjić iz Bijelskih Kruševica.²⁷

Rijetki su dokumenti iz bosanskohercegovačkog perioda koji izričito spominju Novi, već se obično spominje župa Dračevica. U tome su gotovo iznimci sljedeća tri dokumenta (naravno do kojih smo mi došli). Tako se 1. decembra 1458. god. spominje neki Luka iz Novoga (de Novi) koji je mornar na brodu kapetana Jakova Lacinovića. Interesantno je da je sa Lukom mornar na brodu i neki Nikola iz Srebrenice, te Miloš, zet Bogića Bjelanovića, i Radosav iz Većeg brda (Verige). — Drugi dokumenat spominje Ostoju Sirkovića (možda Sjerkovića!) iz Novoga (de Novi). Ostoja se obavezao pred kotorskim sudom 10. novembra 1469. godine da će Mojši Markoču, kapetanu broda, platiti šest dukata za stvari koje je kupio od njega.²⁸ Godine 1438. spominju se sljedeći mornari: Bogić Bjeganović, Pribislav Radinović, Božik Pribilović i Jovan (Zane) Radulović, svi iz Novog. Ovi su mornari 3. januara 1438. godine uzeli od kotorskog trgovca Luke Pautina 56 perpera za trgovačku robu. Obavezali su se da podmire dug kada se vrate sa svog prvog putovanja.²⁹

Osim navedenih mornara vidimo da su stanovnici Dračevice išli u Kotor na izučavanje raznih zanata. Godine 1336. se Radosta Puršić (Purchich) iz Dračevice namjestio kao šegrt kod majstora Stanoja kamenara za sedam godina, za hranu i odijelo, i na kraju izučenog zanata da mu da potrebni alat, kako je to uobičajeno. I ja, Mildrug, za rečenog Radostu jamčim u slučaju da pobjegne ili učini ma kakvu štetu. O ovome su učinjene dvije jednake isprave, u Kotoru 12. maja 1336. god., u prisustvu zakletog sudije Marina Mekce i auditora Sergija Jakonje.³⁰

Da je klesarski zanat bio cijenjen u Boki, kao i u hercegnovskom kraju, govori nam ugovor kojim dva brata iz Mojdeža daju na izučavanje zanata svoga mlađega brata, takođe 1336. god. Ovo je najstariji pomen Mojdeža, ne samo u kotorskim notarskim knjigama, nego — po našem mišljenju — i uopšte, a ne 8. VIII 1417. god. kako to navodi dr Škrivanić u naprijed naznačenom djelu. Dokument glasi: »Mi braća Bogoie i Bogavica sinovi Radoste iz Mojdeža (de Mogegi) namještamo kod majstora Milena kamenara iz Kotora našeg brata Lipka da mu služi vjerno i bez greške za dvanaest godina, a da ga ovaj hrani i odijeva i na kraju rečenog roka da mu da potrebni alat. U slučaju bjekstva ili ma kakve štete,

²⁷ Isto, GPMK, Kotor, 1960, tom IX, str. 33—34.

²⁸ Isto, GPMK, Kotor, 1964, tom XIV, str. 46; tom XV, str. 35.

²⁹ Isto, GPMK, Kotor, 1953, tom II, str. 27.

³⁰ Monumenta Cattarensia . . . , Volumen II, Zagreb, 1981, JAZU — CANU, br. 1673, str. 415.

braća se obavezuju i garantuju sa svim svojim dobrima da će platiti i nadoknaditi štetu pomenutom majstoru. Ugovor je sačinjen u prisustvu zakletog sudije Trifuna Buće i auditora Sergija Jakonje. U Kotoru 7. aprila 1336. god.³³

Još jedan ugovor o izučavanju klesarskog zanata potvrđuje naše gornje navode. Bratoslav Bogić iz Mokrina odlazi u Kotor na zanat 28. I 1336. godine. Iste godine kad i njegov drug iz Mojdeža. Gornji datum je prvi pomen Mokrina, kao zasebnog naselja u župi Dračevici. Ugovor glasi: »Ja, Bratoslav Bogić iz Mokrina (Brattoslauus Bogicce de Moerina) namještam se kao šegrt kod majstora Mikoja kamenara, da mu vjerno služim i bez greške za šest godina, a da me on hrani i odijeva, te da mi da alat na kraju izučavanja zanata, kako je to uobičajeno. Pred istim sudijom i auditorom Markom Dragonovim. U Kotoru na 28. januara 1336. god.«³⁴

Tri ugovora govore da su građani Kotora davali na ispašu svoju stoku po selima Dračevice i to na Podima i na Kamenu. Prvi dokumenat je datiran 13 XI 1333. godine što smatramo da je i prvi pisani pomen Poda. Ugovor glasi: »Ja, Andrija Jurgović iz Poda (Andreas Iurgiovich de Poda) zajedno sa mojim sinom Petrom, primio sam od Marina Golije tri krave i pet koza na ispašu, po običaju zemlje, i osam svinja od godine dana na ispašu za pet godina; sve sam ovo primio zajedno sa mojim sinom Petrom, jamčeći Goliji sa svim mojim dobrima. U prisustvu zakletog sudije Nikole Petra Simonova i auditora Matije Tripa Jakobova u Kotoru 13. novembra 1333. godine.«³⁵

Drugi se ugovor odnosi na ljude iz Kamenoga. Datiran je 2. XI 1335. godine, pa smo mišljenja da je i ovo prvi pomen ovoga sela. Ugovor glasi: »Ja, Bogoje Prvolović iz Kamenoga (Bogoye Pruolovich de Cameno), čovjek (posadnik — kmet, M. Z.) Milka Bokacovića, primio je od Dragolina pok. Bazilija Matova četiri velike prasice i šestoro malih prasadi do jedne godine na ispašu, po običaju zemlje (Secundum usum terre), jamčeći mu sa svim mojim dobrima. U prisustvu zakletog sudije Marina Golije i auditora Teodora Gige. U Kotoru 2. novembra 1335. god.«³⁶

Treći ugovor se, takođe, odnosi na ljude iz Kamenoga koji su primili stoku kotorskih građana na ispašu. Ugovor glasi: »Ja, Smalota, sin Dobroslava iz Kamenoga (Smolocta, filius Dobroslauil de Cameno), čovjek (posadnik — kmet, M. Z.) sina Bolkacijeva (homo filii Bolcatii), primio je od Pascha pok. Marina Pudiprose tri velika prasca i dva od jedne godine na ispašu, po običaju zemlje, jamčeći sobom i svim svojim dobrima. U Kotoru 16. februara

³³ Isto, br. 1645, str. 409.

³⁴ Isto, br. 1553, str. 387.

³⁵ Isto, br. 513, str. 127.

³⁶ Isto, br. 1255, str. 323—324.

1336. god. pred zakletim sudijom Trifunom Bućom i auditorom Tomom Bugonom.³⁷

Jedan raniji dokumenat od 22. novembra 1326. god. govori da je Dragoš, sin Dobroslava Krajimirova, stanovnik Dračevice, primio od Petra Polenari, kotorskog građanina, na ispašu, po običaju zemlje, osam junica, jednu ždrebicu, deset krava na mlijeko i dva junca. Dogovorili su se da će dobit i gubitak dijeliti po pola, a račun će Dragoš polagati svake godine.³⁸

Osim klesara, pomoraca, stočara, krznara, kožara, stanovnici Dračevice bavili su se i drugim zanatima. Dubrovački nam dokumenti govore da je za vlade Sandalja Hranića u Dubrovnik otišao Radonja Rajković iz Dračevice na izučavanje suknarskog zanata kod Petra Pantele, dubrovačkog privrednika i poznatog suknara. Iste godine je otišao u Dubrovnik na izučavanje suknarskog zanata i Živko Brajković, takođe iz Dračevice.³⁹

Kada se u septembru 1385. godine kralj Tvrtko domogao Kotora i kada je došao u posjed njegove dobro organizovane mornarice i brodogradilišta, počeo je u gradu kovati svoj novac. Istina, Kotor je kovao svoj novac od starina. Pretpostavlja se da najstariji primjerci potiču iz XI vijeka i da je kotorska kovnica jedna od najstarijih u Dalmaciji.⁴⁰ Kralj Tvrtko kuje svoje kotorske dinare, koji su u potpunosti bili slični Dušanovim, Uroševim i kotorskim dinarima ugarskog kralja Lajoša. Vjerujemo da je i ondašnja vrijednost Tvrtkovog novca bila približne kupovne moći kao i gore navedeni dinari. Tvrtkov dinar kovan u Kotoru bio je srebrni. Koterski finansijeri u tadašnjoj Bosni, planski i razumno su vodili svoju monetarno-privrednu politiku i sami određivali vrijednosnu stopu svoga dinara. I poslije Tvrtkove smrti njegovi kotorski dinari bili su u optjecaju u Kotoru, Sv. Stefanu (Novome) i u južnim krajevima Bosne.⁴¹

Smatramo da je kralj Tvrtko jednu od postojećih kovnica u Kotoru preuredio za kovanje svoga novca. Radi toga novci kovani u ovom gradu za Tvrtkovog vladanja »su imali na aversu u ovalu od tačkaka lik Sv. Tripuna sa tačkastim oreolom, a u rukama drži krst i palmovu granu. Legenda glasi: Santus Triphon. Na reversu je u sredini veliko slovo T (od imena Tuarco) sa bosanskom krunom i legendom CATERENSIS«. Tvrtkovi dinari koji su kovani u

³⁷ Isto, br. 1566, str. 390—391.

³⁸ Isto, Volumen I, br. 247, str. 95.

³⁹ Dr Dušanka Dinić-Kovačević, Petar Pontela — trgovac i suknar u Dubrovniku, Godišnjak Filozofskog fakulteta Novi Sad, 1970, knjiga XXXIII/1, str. 92. — Vidi naš rad: Pomorstvo Novoga za vrijeme Tvrtkove i Kosačine vladavine, GPMK, Kotor, 1981—1982. g., tom XXIX—XXX, str. 54.

⁴⁰ Don Anton Milošević, Stare kovnice novca u Crnoj Gori i Boki, Istorijski zapisi, Cetinje, 1948, knj. II, sv. 5—6, str. 312.

⁴¹ Ljubomir Nedeljković, Problem kovanja novca kralja Stefana Ostojice, GPMK, Kotor, 1968, tom XVI, str. 213—219.

Kotoru bili su platežno sredstvo ne samo u Kotoru, Dračevici i Novome za vrijeme kratkotrajne Tvrtkove vladavine, već su se i kasnije pomicali, naravno uz drugi srebrni i zlatni novac, do dolaska Turaka 1483. god.⁴²

Interesantno je napomenuti da dubrovački dokumenti iz 1371. godine pominju luku Dračevicu, dakle punih jedanaest godina prije podizanja Novoga i pomena novske luke. Naime, u hrvanju između kneza Lazara, Tvrtka i Bašića s jedne, i Nikole Altomanovića s druge strane, Dubrovčani su bili protiv Altomanovića. Dubrovačka vlada 22. maja 1371. god. šalje Lonu Držića k Obradu, čepaliji Konavala, da ovaj izjavi kako su Dubrovčani spremni da utvrde primirje s njima dok se ne povрати poslanik koji će zbog utanačenja mira poći do Nikole Altomanovića. Vlada »zapovjeda Dubrovčanima i njihovim brodovima koje drže u luci Dračevici, Kotorskog zaliva, da u ovo vrijeme primirja, ne smije oštetiti zemlju ni jeunog vašeg podanika«. Po svemu izgleda da je navedena luka Dračevica bila oko današnjih Meljina i da su tu stacionirali navedeni brodovi.

Iznoseći naprijed pobilježene dokumente mišljenja smo da je Bijela u župi Dračevici imala središnje mjesto. Istina, mali je i oskudan broj sačuvanih dokumenata, i u Kotoru i u Dubrovniku, o Dračevici i Novome, sve do dolaska Mlečana. Dr Mijušković pravilno zaključuje kad kaže da razne povelje koje govore o ovom predmetu »dokazuju autentičnost njihovih originala te vezujući ovu argumentaciju sa sadržajem poglavlja 415 i 423 Kotorskog statuta, utvrdismo za nas ovdje veoma važnu činjenicu, naime da je Bijela negdje uskoro poslije Grblja 1306. god. pripala Kotorскоj opštini. Ova činjenica je važna u odnosu na pitanje nadležnosti Kotora, pa prema tome i Kotorске mornarice...»

»S obzirom na plodnost i prostranstvo obradive zemlje, kakve nigdje drugdje pri bokeljskim obalama nema, Bijela je svakako u prvoj polovini XIV vijeka bila najnapučeniji kraj sjeverne obale Boke Kotorске, pa je još kao geografski centar, skupa sa Kruševicama koje se takođe pominju u rečenim poveljama i Statutu, mogla biti nosilac naziva čitavog kraja, tim prije što Herceg-Novi tada nije ni postojao... Prihvatajući pretpostavku da je kotorska opština dobijanjem Bijele dobila čitavi dio sjeverne obale Bokokotorskog zaliva, a pošto je ostale krajeve Boke već imala to treba zaključiti da je i Kotorška mornarica u prvoj ili prvim decenijama XIV vijeka protegla svoju nadležnost nad čitavom Bokom, zadržavši ovu nadležnost do pada srpske države, a možda i nešto docnije sve dok Tvrtko nije došao u posjed Dračevice.«⁴⁴

⁴² Anton Milošević, Stare kovnice novca u Kotoru, GPMK, Kotor, 1959, tom VIII, str. 405.

⁴³ Historijski arhiv Dubrovnik (HAD), Lettere lev. II, 31, str. 225.

⁴⁴ Dr Slavko Mijušković, Teritorijalna nadležnost kotorske mornarice, GPMK, Kotor, 1970, tom XVIII, str. 16—17.

Da se taj stari teritorijalni naziv za Bijelu zadržao i mnogo kasnije, govori nam i Ljubišin opis Boke, gdje za rivijeru od Kumbora do Kamenara kaže: »Sa ovoga rta (misli na Kumborski) do Svete Nedjelje dugačko žalo kraj vode zovu Bijela«.⁴⁵

Do pred sam rat ljudi iz Luštica, Krtola i Grblja, govorili su, kad bi barkama prelazili na hercegnovsku rivijeru: »idem na Bijelu«. Iznijeli smo nekoliko dokumenata da bi se popunila ona osjetna praznina koja se osjeća za izvorima iz ovog doba. Namjera nam je bila da iznesemo pomene pojedinih naselja kao i imena prvih stanovnika u njima, da bi time ispravili mnoge priče prema »sjećanjima«.

⁴⁵ Stefan Mitrov Ljubiša, *Sabrana djela*, Beograd, 1938. god.

Summary

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF HERCEG-NOVI AREA

Maxsim ZLOKOVIC

For a certain time it has been considered that the District of Dračevica spread between the hill named Debeli Brijeg and the village of Kumbor. This paper, based on evidence, corrects this opinion and asserts the bounderies of the District to have been as follows: they went from Debeli Brijeg along the shore almost to Risan, in the south the last point was the Cape of Oštro, in the north Bjelotina and in the east the hinterland of the Risan Hills, that is the line Krivošije — Dragalj.

New evidence about the inhabitants of Bijela, Podi, Kameno, Mokrice and Mojdež is presented as well as of the early crafts that appeared in the period and were practised by the population of those villages. Bijela is treated as the central settlement of the District of Dračevica. There are new data about Tvrtko's mint, the appearance of the coins and their value in the circulation in this region. It is considered that the coins were in circulation after Tvrtko's reign, at the time of his heirs.

The presented documents are a contribution to a great number of unfounded assertions about this area.